

Nr 3.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med anhållan om riksdagens yttrande rörande frågan om uppdelning av finansdepartementet m. m.; given Drottningholms slott den 29 december 1949.

Under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementens ärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed anhålla om riksdagens yttrande rörande frågan om uppdelning av finansdepartementet m. m.

GUSTAF.

Herman Zetterberg.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen hemställs om riksdagens yttrande rörande frågan om överflyttning av ärendena rörande löne- och pensionsväsendet (inklusive ärenden rörande dyrortsgrupperingen och förhandlingsrätt för statens tjänstemän) från finansdepartementet och — i den mån dylika ärenden hittills handlagts å andra departement — från dessa departement till ett nyinrättat departement, benämnt civildepartementet.

Omorganisationen är avsedd att träda i kraft den 1 juli 1950.

Vidare hemställs i propositionen om riksdagens yttrande beträffande frågan om avvecklingen av folkhushållningsdepartementet.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Drottningholms slott den 29 december 1949.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, MOSSBERG, WEIJNE, KOCK, ANDERSSON.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *uppdelning av finansdepartementet m. m.* samt anför därvid följande.

Inledning.

Under de senaste årtiondena har finansdepartementets verksamhetsområde avsevärt utvidgats; nya uppgifter av olika slag ha anförtrotts departementet och antalet inom departementet handlagda ärenden har visat en betydande stegring.

Med anledning härav har fråga uppkommit huruvida möjligheter föreläge att genom organisatoriska förändringar inom finansdepartementet åstadkomma en effektiv lättnad i arbetsbördan för chefen för nämnda departement samt i övrigt ernå en efter arbetets omfattning mera lämplig och ändamålsenlig organisation än den nuvarande. Härvid har den frågan trätt i förgrunden, huruvida löne- och pensionsärendena (inklusive ärenden rörande dyrortsgrupperingen och förhandlingsrätt för statens tjänstemän) kunde utbrytas från finansdepartementet för att — tillsammans med av andra departement handlagda ärenden av dessa slag — överföras till ett nytt departement.

En närmare undersökning av berörda fråga har under hösten 1949 verkställts inom finansdepartementet; och jag torde i det följande få redogöra för denna undersökning.

Gällande bestämmelser rörande finansdepartementets arbetsuppgifter.

Enligt 2 § departementsstadgan den 30 juni 1947 (nr 319) tillkommer det finansdepartementet att handlägga följande *förvaltningsärenden*, nämligen ärenden rörande

de allmänna riktlinjerna för den statliga finans- och penningpolitiken; statsregleringen samt den allmänna förvaltningen och redovisningen av statsmedlen;

statens skatteväsende; stämpelavgifter; expeditionslösen;
det kommunala skatteväsendet;
statens till andra förvaltningsgrenar ej upplåtna fasta och lösa egendom;
hov- och slottsstaterna; till konungens och konungahusets bruk anslagen
fast och lös egendom;

löneväsendet, i vad det ej enligt särskilda föreskrifter tillhör annat de-
partement; allmänna resereglementet;

pensionsväsendet, i vad det ej ankommer på annat departement;

förhandlingsrätt för statens tjänstemän;

kommunal upplåning och fondbildning;

tillverkning och försäljning av drycker och andra varor, som innehålla
alkohol, med undantag av alkoholhaltiga apoteksvaror; försäljning av vissa
alkoholfria drycker;

tobaksmonopolet; statliga bolag som ej äro hänförliga till annat departe-
ment;

bank-, hypoteks- och fondväsendet; fastställande av den räntefot, efter
vilken ränta å de i postsparbanken inestående medlen skall gottgöras, samt
bestämmande, huruvida och efter vilka grunder ränta å medel, som inne-
stå å postgirokonto, skall gottgöras kontoinnehavare;

tullväsendet; frihamnar;

myntväsendet; justeringsväsendet samt kontrollstämplingen; mått och
vikt;

folkbokföringen;

statistik, i vad den ej tillhör annat departement;

avstående av arv, som tillfallit allmänna arvsfonden, samt klander av tes-
tamente i fall, som avses i 4 § lagen om allmänna arvsfonden; försäljning
av fastigheter, som tillfallit allmänna arvsfonden;

jordboksväsendet samt de jord eller lägenheter åtföljande rättigheter
och skyldigheter, i den mån sådant ärende icke är hänförligt till annat de-
partement.

I 3 § departementsstadgan har reglerats i vilken omfattning *lagstiftnings-
ärenden* skola handläggas i finansdepartementet. Såsom huvudregel gäller
att inom nämnda departement handläggas lagstiftningsärenden inom departe-
mentets förvaltningsområde. I samma paragraf har särskilt angivits bl. a.,
att i finansdepartementet handläggas ärenden rörande lagstiftning angående
olovlig in- eller utförsel av varor, lagstiftning angående prisreglering och
lagstiftning i frågor rörande bank- och fondväsendet, med undantag av dem
som angå bankers konkurs.

Enligt 6 § departementsstadgan skola till finansdepartementet anses höra:

kammarkollegiet;

statskontoret;

mynt- och justeringsverket;

kammarrätten;

generaltullstyrelsen med tullstaten;

statistiska tabellkommissionen;

statistiska centralbyrån;
 bank- och fondinspektionen;
 sparbanksinspektionen;
 riksräkenskapsverket;
 kontrollstyrelsen med styrelsens lokala kontrollorgan;
 statens pensionsanstalt; övriga pensionsinrättningar, i den mån de ej till-
 höra annat departement;
 konjunkturinstitutet;
 statens lönenämnd;
 statens bostadsnämnd;
 statens sakrevision;
 mellankommunala prövningsnämnden;
 valutakontoret;
 centrala krigskonjunkturskattenämnden;
 centrala omsättningsskattenämnden;
 centrala uppbördsnämnden;
 statens organisationsämnd;
 statens tobaksnämnd;
 statens avtalsnämnd;
 mjöltypskommissionen;
 kupongskattenämnden;
 justerare av mått och vikter;
 styrelsen för Sveriges allmänna hypoteksbank;
 styrelsen för konungariket Sveriges stadshypotekskassa;
 styrelsen för svenska bostadskreditkassan;
 styrelsen för sparbankernas säkerhetskassa;
 civilstatens understödsnämnd.

Till finansdepartementet höra vidare statens befodringsnämnd (jfr 7 § kungörelsen den 30. 6. 1947, nr 436), dyrortsnämnden (särskilda föreskrifter rörande nämndens verksamhet ha meddelats av Kungl. Maj:t den 18. 10. 1946) samt spärrkontonämnden (jfr 11 § lagen den 23 april 1948, nr 175).

Fördelningen av finansdepartementets arbetsuppgifter på olika statsråd.

Enligt Kungl. Maj:ts beslut *den 7 mars 1941* förordnades dåvarande statsrådet Ewerlöf att i stället för chefen för finansdepartementet föredraga följande finansdepartementet tillhörande ärenden, nämligen ärenden, som för det dåvarande bereddes genom departementets första byrå, pensionsbyrå och lönebyrå samt avsåge utövandets av Kungl. Maj:t tillkommande beslutandebefogenhet i vad anginge

löne- och pensionsväsendet;

tillverkning och försäljning av drycker och andra varor som innehålla alkohol, med undantag av alkoholhaltiga apoteksvaror, försäljning av vissa alkoholfria drycker;

bank-, hypoteks- och fondväsendet;

tullväsendet och frihamnar;
myntväsendet; justeringsväsendet samt kontrollstämpling, mått och vikt;
avstående av arv, som tillfallit allmänna arvsfonden, samt klander av testamente i fall som avses i 4 § lagen om allmänna arvsfonden, försäljning av fastigheter som tillfallit allmänna arvsfonden;

jordboksväsendet samt jord eller lägenheter åtföljande skyldigheter och rättigheter, i den mån sådana ärenden icke vore hänförliga till annat departement;

allt i den mån nämnda ärenden icke prövades äga sådant samband med ärenden, som bereddes genom departementets statssekreterareavdelning, att de borde dit hänföras.

I anslutning härtill må tilläggas, att Kungl. Maj:t genom samma beslut förordnade statsrådet Ewerlöf att i stället för chefen för försvarsdepartementet föredraga till försvarsdepartementet hörande ärenden rörande avlöning, pension och understöd.

Vidare har Kungl. Maj:t genom beslut *den 28 oktober 1948* förordnat statsrådet Andersson att i stället för chefen för finansdepartementet föredraga följande finansdepartementet tillhörande ärenden, nämligen

dels ärenden rörande personalen hos departementet underlydande verk utom ärenden som avsåge tillsättning, avsked eller entledigande av chefer för (ordförande i) och ledamöter i nämnda verk,

dels andra ärenden än nyss angivits, vilka bereddes genom departementets första byrå, pensionsbyrå och lönebyrå samt avsåge

statens skatteväsende, i vad detsamma anginge arvs- och gåvoskatter;

stämpelavgifter och expeditionslösen;

löneväsendet, pensionsväsendet;

tillverkning och försäljning av drycker och andra varor, som innehålla alkohol, med undantag av alkoholhaltiga apoteksvaror, försäljning av vissa alkoholfria drycker;

bank-, hypoteks- och fondväsendet;

tullväsendet, frihamnar;

myntväsendet;

justeringsväsendet samt kontrollstämplingen, mått och vikt;

folkbokföringen;

avstående av arv, som tillfallit allmänna arvsfonden, samt klander av testamente i fall som avses i 4 § lagen om allmänna arvsfonden, försäljning av fastigheter som tillfallit allmänna arvsfonden;

jordboksväsendet samt jord och lägenheter åtföljande skyldigheter och rättigheter,

dels ock ärenden, som bereddes genom departementets löne- och pensionsavdelning samt avsåge pensioner i särskilda fall och statens pensionsanstalts verksamhetsområde,

allt i den mån ovannämnda ärenden icke prövades äga sådant samband med andra ärenden, som bereddes genom departementets statssekreterareavdelning, att de borde dit hänföras.

I samma beslut har statsrådet Andersson tillika förordnats bl. a. att i stället för chefen för försvarsdepartementet föredraga till sistnämnda departement hörande ärenden rörande avlöning, pension och understöd.

Slutligen har Kungl. Maj:t genom beslut *den 21 oktober 1949* — med ändring av den föredragningskyldighet i fråga om finansärenden, som enligt Kungl. Maj:ts beslut den 28 oktober 1948 tillagts statsrådet Andersson — förordnat denne att i stället för chefen för finansdepartementet föredraga samtliga departementet tillhörande ärenden angående:

- löneväsendet;
- allmänna resereglementet;
- pensionsväsendet;
- förhandlingsrätt för statens tjänstemän.

Tidigare ändringsförslag rörande finansdepartementet.

I fråga om äldre förslag till omorganisation av finansdepartementet hänvisas till propositionen den 21 mars 1919 (nr 359) med förslag till lag om statsdepartementen (s. 3 o. ff.). I enlighet med vad som föreslogs i nämnda proposition samt i propositionen den 7 januari 1920 (nr 3) överfördes från finansdepartementet från och med den 1 juli 1920 ärenden rörande handel, industri och sjöfart till handelsdepartementet, byggnadsärenden till kommunikationsdepartementet, ärenden angående teatrarna till ecklesiastikdepartementet samt ärenden angående stormvarningar till jordbruksdepartementet. Samtidigt överfördes till finansdepartementet ärenden angående expeditionslösen och valstatistik (från justitiedepartementet) samt ärenden angående resereglementet (från dåvarande civildepartementet).

Frågan om en reform av departementsindelningen gjordes under år 1939 till föremål för en utredning av landshövdingen K. Levinson, som i ett den 20 december samma år avgivet betänkande (SOU 1939: 44) framlade vissa alternativa förslag i ämnet. Enligt nämnda betänkande skulle finansdepartementet icke beröras av det såsom alternativ I betecknade förslaget, vilket innebar bibehållandet av samma antal departement som tidigare, medan enligt alternativ II ärenden rörande kommunernas finanshushållning skulle överföras från finansdepartementet till ett nyinrättat inrikesdepartement.

I propositionen den 31 januari 1947 (nr 32) med förslag till lag om antalet statsdepartement och statsråd utan departement föreslogs inrättandet av ett inrikesdepartement, men i detta förslag upptogs icke den av Levinson förordade överflyttningen från finansdepartementet av ärendena rörande kommunernas finanshushållning.

Statistiska uppgifter rörande finansdepartementets verksamhet.

Till belysande av finansdepartementets storlek i förhållande till övriga departement må till en början lämnas följande upplysningar rörande **d e p a r t e m e n t e n s p e r s o n a l**.

Ordinarie personal	Departement									
	Justitie	Försvares	Social	Kommunikations	Finans	Ecklesiastik	Jordbruks	Handels	Inrikes	Folkhus-hålln.
Statssekreterare ...	1	1	1	1	1	1	1	1	1	} 1
Exp.chef o. avd.chef	1	1	2	1	3	1	2	1	2	
Byråchef	3	1	1	1	4	2	1	1	2	2
Kansliråd	3	4	3	3	4	4	3	2	1	
1. Byråingenjör....				1						
1. Kanslisekr.	3	4	3	5	6	6	4	4	3	
2. Kanslisekr.	5	6	5	3	4	6	4	2	4	
Registrator.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Kvinnl. biträden ..	11	7	10	8	17	13	6	6	8	
1. Exp. vakter	1	1	1	1	2	1	1	1	1	
Telefonister					8					
Summa	29	26	27	25	50	35	23	19	23	3
<i>Icke-ord. personal.</i>	Avlöning i kronor									
Avlöningar i kr. ...	152 700	165 000	126 900	203 300	368 400	216 000	130 200	127 500	173 000	94 500

I fråga om antalet till finansdepartementet inkomna ärenden hänvisas till nedanstående tablå.¹

År	Regerings- och departementsärenden	Regeringsrättsärenden	Summa
1931.....	2 526	791	3 317
1932.....	2 600	941	3 541
1933.....	2 822	816	3 638
1934.....	2 802	747	3 549
1935.....	2 663	738	3 401
1936.....	2 887	634	3 521
1937.....	3 259	724	3 983
1938.....	3 472	921	4 393
1939.....	3 866	959	4 825
1940.....	3 287	776	4 063
1941.....	3 887	982	4 869
1942.....	4 023	1 099	5 122
1943.....	4 091	1 294	5 385
1944.....	4 435	1 679	6 114
1945.....	4 802	1 901	6 703
1946.....	5 862	2 011	7 873
1947.....	5 366	1 798	7 164
1948.....	6 071	1 712	7 783
Jan.—aug. 1947.....	3 602	1 297	4 899
» » 1948.....	3 754	1 247	5 001
» » 1949.....	3 950	1 170	5 120

¹ Siffrorna för åren 1931—1936 ha hämtats från Levinsons betänkande s. 78 och för tiden därefter från finansdepartementets registratorskontor.

Beträffande ärendenas fördelning på olika avdelningar och byråer inom finansdepartementet hänvisas till följande tablå.

Antalet till finansdepartementet inkomna ärenden.

År	Statssekreterareavd.	Löne- & pensionsavd.	Rättsavd.	Första byrån	Kommunala byrån			Pensionsbyrån	Lönebyrån	Regeringsrättsbyrån	Summa
					ärenden ang.		Summa				
					lån m. m.	skatteutjämnings					
1946	411	495	427	1 025	1 647	447	2 094	572	1 283	2 011	8 318
1947	408	337	339	956	1 613	218	1 831	567	1 127	1 798	7 363
1948	364	357	410	988	1 803	82	1 885	572	985	1 712	7 273
¹ / ₁₋₈₀ % 1949	179	166	249	570	1 355	30	1 385	292	437	858	4 136

I anslutning till sistnämnda tablå må följande upplysningar lämnas. Å statssekreterareavdelningen har handlagts — utöver det i tablå upptagna antalet ärenden — ytterligare ett stort antal ärenden från andra departement (ca 400 stycken per år) vilka för gemensam beredning överlämnats till finansdepartementet. Även å löne- och pensionsavdelningen ha handlagts ett betydande antal ärenden från andra departement, i vilka ärenden gemensam beredning med finansdepartementet påkallats. Till första byrån ha under år 1948 inkommit, förutom i tablå angivna 988 ärenden, ytterligare omkring 500 diarieförda framställningar om handräkning för uttagande av finska skatter. Av de till kommunala byrån inkomna ärendena angående lån m. m. avsågo omkring 20 procent fråga om tillstånd till ansvarsteckning för statliga lån för bostadsändamål. På pensionsbyrån ha handlagts, utöver de i tablå angivna ärendena, ytterligare ett stort antal pensionsärenden från andra departement, varjämte på pensionsbyrån utarbetats vissa propositioner i pensionsärenden. Även på lönebyrån har, utöver de i tablå redovisade ärendena, handlagts ett antal ärenden från andra departement. De olikheter som föreligga i slutsummorna i denna och nästföregående tablå bero i huvudsak därpå att ärendena rörande skatteutjämnings diarieförts efter skilda metoder på registratorskontoret och kommunala byrån.

I fråga om finansdepartementets löne- och pensionsavdelning må vidare nämnas, att antalet propositioner åren 1946—1948 utgjort respektive 25, 24 och 21 samt att antalet författningar i Svensk författningssamling under samma år utgjort respektive 81, 99 och 60.

Statistiska uppgifter om löne- och pensionsärenden, avgjorda inom andra departement.

Inom försvarsdepartementet handläggas löneärenden och vissa pensionsärenden på departementets andra byrå.

Antalet avgjorda ärenden på nämnda byrå redovisas i nedanstående tablå.

År	Antalet avgjorda ärenden på andra byrån	Totala antalet till försvarsdepartementet inkomna ärenden
1946	1 393	8 430
1947	1 172	7 346
1948	996	6 023

Inom försvarsdepartementet har uppgjorts en sammanställning, utvisande vilka av andra byråns under åren 1946—1948 avgjorda ärenden som — därest ett särskilt departement för löne- och pensionsärenden funnits inrättat — bort handläggas av sistnämnda departement. Denna sammanställning visar följande.

Ärendenas art	Försvarsdep.	Dep. för löneärenden m. m.	Försvarsdep.	Dep. för löneärenden m. m.	Försvarsdep.	Dep. för löneärenden m. m.
	År 1946		År 1947		År 1948	
1. Löneställning		168		273		198
2. Lön vid tjänstledighet		20		40		38
3. Särskilda förmåner (sjö- och flygtilllägg m. m.)		92		100		59
4. Ortsgrupp i lönehänseende		8		12		3
5. Förläggnings- (stationerings-) ort....		16		5		16
6. Semester, semesterersättning		3		3		9
7. Omplaceringstraktamente, tjänstgöringstraktamente		86		71		92
8. Reseersättning, flyttningersättning..		57		105		87
9. Avskedsersättning, civilanställningsstat	30		12		6	
10. Tjänsteförening	47		45		36	
11. Vikariatsersättning eller vikariatslön		132		25		60
12. Organisation m. m.	140		137		133	
13. Kvarstående i tjänst efter uppnådd pensionsålder	9		15		9	
14. Förmåner (övergångsförmåner, hemortslön, familjebidrag, premier m. m.) åt värnpliktiga	286		135		87	
15. Ekipering	5		15		11	
16. Tillfälligt (provisoriskt) lönetillägg, kristillägg		63		37		6
17. Försvarsattachéer	40		24		31	
18. Rekrytering	146		84		84	
19. Disponerande av lön å vakant beställning	20		14		16	
20. Pension (gratifikation)		3		2		3
21. Diverse (överskridande av anslagsposter m. m.)	22		18		12	
Summa	745	648	499	673	425	571
Summa	1 393		1 172		996	

Jämväl inom ecklesiastikdepartementet handläggas årligen ett flertal löne- och pensionsärenden. De ärenden som här åsyftas kunna enligt verkställda beräkningar antagas uppgå till i genomsnitt 300 per år.

I övriga departement handlagda ärenden av nyss angivet slag ha uppskattningsvis beräknats till i genomsnitt 100 per år.

Personalökningen inom finansdepartementet åren 1920—1949.

För att belysa finansdepartementets tillväxt efter 1920 års omorganisation torde en redogörelse böra lämnas för förändringarna i fråga om antalet befattningshavare av lägst kansliråds tjänsteställning efter det nämnda omorganisation trädde i kraft.

Av den förut omnämnda propositionen nr 3 till 1920 års riksdag framgår att på finansdepartementets ordinarie stat skulle från och med den 1 juli 1920 uppföras en statssekreterare, en expeditionschef, 4 kansliråd och en byråchef för lagärenden. Inom byråerna skulle handläggas, på första byrån förvaltningsärenden i allmänhet, som icke tillagts annan byrå, på andra byrån budgetärenden och ärenden från statistiska centralbyrån, på tredje byrån kommunala finansärenden och ärenden från kammarkollegiet och postsparbanken, på fjärde byrån regeringsrättsärenden samt på femte byrån lagstiftningsärenden.

I nyssnämnda proposition ha icke redovisats några statistiska uppgifter rörande byråernas dåvarande arbetsbörda utom såvitt angår tredje byrån. Enligt i propositionen anförda siffror uppgingo de kommunala finansärendena till 344 år 1918 och 546 år 1919; och för sistnämnda år beräknades det totala antalet ärenden å byrån (med de uppgifter som från och med den 1 juli 1920 anförtroddes åt byrån) till 622.

Under senare delen av 1920-talet indrogs kanslirådsbefattningen å kommunala byrån. Vid samma tid inrättades i stället en ny byrå — pensionsbyrån — vars chef erhöll kansliråds ställning.

Under 1930-talets senare del omändrades byrån för lagärenden till en rättsavdelning, och dåvarande lagbyråchefstjänsten ersattes med en befattning såsom chef för rättsavdelningen med expeditionschefs tjänsteställning och en byråchefstjänst. På rättsavdelningen har vidare från och med den 1 juli 1947 — då 1924 års skatteberedning avvecklades — funnits ytterligare en byråchefsbefattning.

På statssekreterareavdelningen har år 1938 tillkommit en ny befattning såsom byråchef.

Lönebyrån inrättades i slutet av 1930-talet. För denna byrå har inrättats en särskild kanslirådsbefattning.

Slutligen har i början av 1940-talet från statssekreterareavdelningen utbrutits löne- och pensionsavdelningen. På sistnämnda avdelning tjänstgöra en chef för avdelningen med expeditionschefs tjänsteställning samt — från och med den 1 juli 1949 — en byråchef.

Vidare må här nämnas att i samband med finansdepartementets flyttning till nya lokaler i april 1948 inrättades en organisationsavdelning, i vilken ingå bl. a. statsdepartementens kassakontor samt telefon- och budcentralerna.

Såsom framgår av det förut anförda omfattar byråorganisationen inom finansdepartementet numera 5 byråer, nämligen första eller administrativa byrån, kommunala byrån, pensionsbyrån, lönebyrån och regeringsrättsbyrån. Av dessa byråer är f. n. regeringsrättsbyrån den största; till denna byrå äro knutna 10 föredragande i regeringsrätten (antalet föredragande år 1920 var 2) och därutöver viss kanslipersonal. Inom första byrån (administrativa byrån) fullgöres föredragningsskyldigheten städse av 2 föredragande (ett kansliråd och en förste kanslisekreterare, av vilka den sistnämnde handlägger bl. a. stämpel- och arvsskatteärenden) och stundom av 3 föredragande. Å kommunala byrån utgör antalet föredragande minst 2 (båda förste kanslisekreterare) — vissa tider av året 3 eller 4 — på pensionsbyrån fullgöres föredragningsskyldigheten av 1 eller 2 föredragande och på lönebyrån handhaves föredragningen regelmässigt av 3 föredragande.

Jämfört med förhållandena den 1 juli 1920, då finansdepartementet senast var föremål för omreglering, ha departementets arbetsuppgifter ökats i sådan omfattning att — såvitt angår personalen i lägst kansliråds ställning — i departementet tillkommit en byråchef på statssekreterareavdelningen, en rättsavdelningschef och en byråchef på rättsavdelningen, en chef för löne- och pensionsavdelningen och en byråchef å samma avdelning. Vidare har antalet föredragande på byråerna (med undantag för regeringsrättsbyrån) ökat från högst 3 år 1920 till minst 8 de senaste åren.

Den beräknade arbetsbelastningen efter överflyttning av löne- och pensionsärendena till ett särskilt departement.

I nedanstående tablåer redovisas den arbetsbelastning som skulle föreläggat år 1948 *dels* inom finansdepartementet och *dels* inom ett departement för löne- och pensionsärenden, därest ett sådant funnits inrättat nämnda år. Att år 1948 lagts till grund för beräkningarna är föranlett av att ännu under åren 1946 och 1947 handlagts inom finansdepartementet åtskilliga ärenden, som haft nära samband med tidigare rådande krisförhållanden; och härtill kommer att löneärendena under sistnämnda två år på grund av särskilda omständigheter (nya löneförfattningar m. m.) uppgått till ett förhållandevis stort antal.

Kungl. Maj:ts proposition nr 3.

Den beräknade arbetsbördan för finansdepartementet
(efter en uppdelning) år 1948.

	Antalet inkomna ärenden	Antal proposi- tioner
Statssekreterareavdelningen ..	364	19
Rättsavdelningen	410	33
Första byrån	1 988	5
Kommunala byrån	1 885	—
Summa	3 647	48
Regeringsrättsbyrån	1 712	—
Summa	5 359	48

Den beräknade arbetsbördan för ett särskilt departement
för löne- och pensionsärenden år 1948.

	Antalet inkomna ärenden	Antal proposi- tioner
Löne- och pensionsavdelningen	357	21
Pensionsbyrån	572	9
Lönebyrån	985	—
Löne- och pensionsärenden från försvarsdepartementet	571	—
Löne- och pensionsärenden från övriga departement	400	—
Summa	2 885	30

Vid bedömandet av sistnämnda två tablåer kan såsom jämförelsematerial utnyttjas den statistik som sammanställdes i samband med utbrytningen av inrikesdepartementet från socialdepartementet. Sistnämnda statistik — som återfinnes i propositionen nr 32 till 1947 års riksdag — avser förhållandena år 1945. I sagda proposition åberopas, att därest en uppdelning år 1945 varit genomförd beträffande socialdepartementet enligt i propositionen angivna riktlinjer (vilket sedermera skedde) skulle socialdepartementet fått svara för 2 381 ärenden och 37 propositioner, medan inrikesdepartementet skulle fått svara för 2 701 ärenden och 22 propositioner.

I anslutning till förenämnda 2 tablåer bör emellertid erinras om att finansdepartementets nuvarande statssekreterareavdelning intager en särställning i förhållande till motsvarande avdelningar inom övriga departement i så måtto, att förstnämnda avdelning under större delen av året är sysselsatt med arbeten som sammanhånga med statsverkspropositionen. Till dessa arbeten kunna hänföras de gemensamma beredningarna med andra departement rörande anslagsfrågor. Detsamma kommer givetvis att gälla även efter

¹ Antalet inkomna ärenden uppgick rätteligen till omkring 1 500. (Jfr ovan sid. 8).

en uppdelning av finansdepartementet. Vidare må påpekas, att de i riksstaten redovisade totala inkomst- och utgiftsbeloppen mer än fyrdubblats under den senast förflutna tioårsperioden. Jämväl för löne- och pensionsavdelningen innebära de gemensamma beredningarna en betydande belastning, eftersom denna avdelnings medverkan påkallas beträffande lönespörsmål av principiell natur eller eljest av större vikt.

Beträffande fördelningen av de i svensk författningssamling upptagna författningarna under år 1948 må nämnas, att av författningssamlingens 828 författningar m. m. avsågo 223 finansdepartementets verksamhetsområde. Därest en uppdelning av departementet varit genomförd år 1948 skulle på det nya finansdepartementet handlagts 164 samt på departementet för löne- och pensionsärenden 59 författningar m. m.

För att ytterligare belysa arbetsbördan under den närmaste framtiden vid en uppdelning av finansdepartementet synes det vara av intresse att undersöka hur de statliga kommittéerna skulle fördela sig på det nya finansdepartementet respektive departementet för löne- och pensionsärenden. Antalet kommittéer, som för närvarande är i verksamhet under finansdepartementet, uppgår till 38. Av dessa kommittéer kunna 20 anses tillhöra det nya finansdepartementet och 18 departementet för löne- och pensionsärenden. I detta sammanhang må även nämnas, att en kommitté under försvarsdepartementet och 2 kommittéer under ecklesiastikdepartementet för närvarande äro sysselsatta med utredningsarbete på löne- och pensionsområdet.

Departementschefen.

Av den lämnade redogörelsen framgår att en uppdelning av finansärendena mellan chefen för finansdepartementet och annat statsråd i praktiken funnits genomförd alltsedan mars 1941. En sådan uppdelning har självfallet varit föranledd av den betydande stegring i antalet till finansdepartementet inkomna ärenden och den ökning av övriga arbetsuppgifter som inträtt under det senaste årtiondet. Denna uppdelning av finansärendena är principiellt sett icke tillfredsställande och kan knappast anses rationell vare sig ur organisatoriska synpunkter eller eljest. Såvitt möjligt bör en uppdelning av sådant slag icke bliva bestående för framtiden, varför det synes nödvändigt att undersöka huruvida de föreliggande olägenheterna kunna på lämpligt sätt undanröjas.

Såsom inledningsvis omnämnts har förslag numera framkommit om en sådan uppdelning av finansdepartementet, att därifrån skulle överföras till ett nytt departement samtliga löne- och pensionsfrågor och därmed sammanhängande ärenden (inklusive ärenden rörande dyrtorsgrupperingen och förhandlingsrätt för statens tjänstemän); och till detta nya departement skulle vidare överflyttas vissa löne- och pensionsärenden, som för närvarande behandlas i andra departement än finansdepartementet.

Det statistiska material, som omnämnts i det föregående och som sammanställts till ledning för bedömandet av frågan om en uppdelning av fi-

nansdepartementet, måste anses utvisa, att en uppdelning av departementet efter förut angivna riktlinjer är praktiskt genomförbar. Såväl det nya departementet som den återstående delen av finansdepartementet torde komma att erhålla så omfattande arbetsuppgifter, att uppdelningen — även rent statistiskt sett — är motiverad; vartdera departementet skulle sålunda komma att handlägga större antal ärenden än som vid 1947 års uppdelning av socialdepartementet beräknades, med utgångspunkt från 1945 års siffror, tillkomma sistnämnda departement respektive inrikesdepartementet.

Vad särskilt angår frågan om sammanförandet till ett departement av samtliga löne- och pensionsärenden inom Kungl. Maj:ts kansli må erinras om att före den 1 juli 1947 gällt olika avlöningsreglementen för civila och militära befattningshavare. Sedan emellertid från och med nämnda dag gemensamma löneförfattningar införts för i stort sett samtliga statliga befattningshavare, framstår det såsom i hög grad angeläget, att även handläggningen av ärendena rörande tillämpningen av dessa författningar sker på endast ett håll inom Kungl. Maj:ts kansli och att ärendena icke, såsom för närvarande är fallet, uppdelas på flera departement. Frågan om en koncentration av samtliga löne- och pensionsärenden till finansdepartementet har tidigare varit under diskussion inom nämnda departement i samband med utfärdandet av nu gällande löne- och pensionsförfattningar, men någon sådan ändring ansågs då icke möjlig att genomföra med hänsyn till den stora arbetsbörda, som med den dåvarande organisationen åvilade finansdepartementet. Vid en uppdelning av detta departement enligt förut angivna riktlinjer skulle samtidigt ernås den såsom önskvärd ansedda koncentrationen inom Kungl. Maj:ts kansli av ärendena rörande tillämpningen av löne- och pensionsförfattningarna. Vidare skulle därigenom ökade möjligheter kunna skapas för ett samråd beträffande statens och kommunernas lönepolitik.

För försvarsdepartementets del skulle en uppdelning av finansdepartementet på nu angivet sätt innebära en organisatorisk fördel; genom en överföring av ett stort antal löne- och pensionsärenden från försvarsdepartementet till det nyinrättade departementet skulle sålunda en i och för sig önskvärd lättnad i arbetsbördan kunna vinnas inom försvarsdepartementets andra byrå, som hittills varit alltför arbetstyngd.

En uppdelning av finansdepartementet bör självfallet icke komma till stånd, såvida det icke kan anses sannolikt att det nuvarande finansdepartementets arbetsbörda för framtiden kommer att bestå i åtminstone sin hittillsvarande omfattning. Att ökningen i arbetsbördan exempelvis åren 1946 och 1947 delvis varit av mera tillfällig natur är troligt; under dessa två år anhängiggjordes nämligen i finansdepartementet åtskilliga ärenden som ägde nära samband med de då genomförda löneregleringarna eller som voro föranledda av den på grund av krigsförhållandena genomförda skattelagstiftningen (krigskonjunkturskatten m. m.).

Å andra sidan finnas åtskilliga omständigheter som tyda på att den nuvarande arbetsbelastningen kommer att icke endast bestå för framtiden utan även öka i omfattning. Vissa synpunkter, som härvidlag äro av intresse, torde böra närmare utvecklas.

Med hänsyn till den utvidgning av statens verksamhet, som under senare år ägt rum och alltjämt pågår på olika områden av samhällslivet, torde det icke kunna antagas, att de statliga löne- och pensionsärendena komma att framdeles visa någon tendens att nedgå i antal. Därjämte bör beaktas, att vederbörande personalorganisationer numera vuxit betydligt i styrka och omfattning, och härav torde följa, att för framtiden förhandlingar mellan departementet och organisationerna i hithörande frågor uppenbarligen komma att äga rum i större omfattning än tidigare, ävensom att organisationerna i varje särskilt fall komma att med ökad styrka bevaka de enskilda medlemmarnas ekonomiska intressen gentemot staten.

Uppenbart är att spörsmålen rörande den allmänna ekonomiska politiken och budgeten för framtiden komma att kräva minst lika stor uppmärksamhet som för närvarande.

På skattelagstiftningens område må nämnas att åtskilliga stora frågor föreligga som framdeles kräva sin lösning; en fullständig översyn av den kommunala beskattningen torde bliva erforderlig sedan kommunindelningen trätt i kraft, taxerings-, uppbörds- och folkbokföringsväsendet kommer under många år framåt att kräva ständig uppmärksamhet, lagstiftningen rörande tullförfattningarna är i behov av en omfattande revision, den indirekta beskattningen i övrigt (acciser, stämpelavgifter m. m.) torde ständigt bliva föremål för omläggningar och jämkningar och slutligen torde internationella skattefrågor, vilka de sista åren avsevärt ökat i antal, för framtiden komma att taga betydande arbetskrafter i anspråk.

Ytterligare må framhållas att i samma mån som lagstiftningen inom olika delar av finansdepartementets verksamhetsområde ändras eller utvidgas komma de till vederbörande byråer hörande ärendena av mera löpande natur att öka.

I enlighet härmed torde någon lättnad i finansdepartementets arbetsbörda icke vara att förutse under den närmaste framtiden; tvärtom kan det hållas för visst, att en icke obetydlig utvidgning av departementets arbetsbörda kommer att successivt inträda.

Under hänvisning till det nu anförda och då sålunda betydande fördelar stå att vinna genom en uppdelning av finansdepartementet förordar jag, att från nämnda departement utbrytas samtliga ärendena rörande löne- och pensionsväsendet (inklusive ärenden rörande dyrortsgrupperingen och förhandlingsrätt för statens tjänstemän) för att överföras till ett nyinrättat departement. Vidare synes det lämpligt att till detta nya departement överflytta vissa ärenden rörande löne- och pensionsväsendet, som för närvarande handläggas inom övriga departement.

Det nya departementet torde böra erhålla benämningen civildepartementet.

I enlighet härmed torde inom finansdepartementet framdeles böra handläggas ärenden rörande de allmänna riktklinjerna för den statliga finans- och penningpolitiken; statsregleringen samt den allmänna förvaltningen och redovisningen av statsmedlen; statens skatteväsende; stämpelavgifter; expeditionslösen; det kommunala skatteväsendet; statens till andra förvaltnings-

grenar ej upplåtna fasta och lösa egendom; hov- och slottsstaterna; till konungens och konungahusets bruk anslagen fast och lös egendom; kommunal upplåning och fondbildning; tillverkning och försäljning av drycker och andra varor, som innehålla alkohol, med undantag av alkoholhaltiga apoteksvaror; försäljning av vissa alkoholfria drycker; tobaksmonopolet; statliga bolag som ej äro hänförliga till annat departement; bank-, hypoteks- och fondväsendet; fastställande av den räntefot, efter vilken ränta å de i postsparbanken inestående medlen skall gottgöras, samt bestämmande, huruvida och efter vilka grunder ränta å medel, som inestå å postgiro-konto, skall gottgöras kontoinnehavare; tullväsendet; frihamnar; myntväsendet; justeringsväsendet samt kontrollstämplingen; mått och vikt; folkbokföringen; statistik, i vad den ej tillhör annat departement; avstående av arv, som tillfallit allmänna arvsfonden, samt klander av testamente i fall, som avses i 4 § lagen om allmänna arvsfonden; försäljning av fastigheter, som tillfallit allmänna arvsfonden; jordeboksväsendet samt de jord eller lägenheter åtföljande rättigheter och skyldigheter, i den mån sådant ärende icke är hänförligt till annat departement.

I samband med den ifrågasatta omorganisationen bör till finansdepartementet överföras nationalbudgetdelegationen.

På civildepartementet bör ankomma handläggningen av följande ärenden, nämligen ärenden rörande löneväsendet, i vad det ej enligt särskilda föreskrifter tillhör annat departement, allmänna resereglementet, pensionsväsendet, i vad det ej ankommer på annat departement, dyrortsgrupperingen samt förhandlingsrätt för statens tjänstemän.

Av de till det nuvarande finansdepartementet hörande ämbetsverken m. m. böra följande överflyttas till civildepartementet, nämligen statens pensionsanstalt, övriga pensionsinrättningar, i den mån de ej tillhöra annat departement, statens lönenämnd, statens bostadsnämnd, statens avtalsnämnd, civilstatens understödsnämnd, statens befordringsnämnd och dyrortsnämnden.

Frågan om de nya departementens inre organisation och kostnaderna i anledning av omorganisationen kommer senare att anmälas i 1950 års statsverksproposition. I detta sammanhang torde dock i stora drag böra angivas hur dessa departement böra organiseras.

Hos finansdepartementet böra självfallet kvarbliva statssekreterare- och rättsavdelningarna. Nationalbudgetdelegationen bör anknytas till statssekreterareavdelningen. På expeditionschefens avdelning böra handläggas dels de ärenden, som för närvarande tillhöra administrativa och kommunala byråerna och som icke skola överflyttas till civildepartementet, och dels vissa ärenden av mera löpande natur, vilka hittills handlagts på rättsavdelningen.

Till civildepartementet bör löne- och pensionsavdelningen inom finansdepartementet överföras. Jämväl den år 1949 nyinrättade byråchefstjänsten i finansdepartementet torde böra överflyttas till civildepartementet. För handläggningen av löpande löne- och pensionsärenden torde inom expeditionschefens avdelning erfordras två lönebyråer och en pensionsbyrå.

I anslutning härtill må framhållas, att genom överföring av vissa ärenden från försvars- till civildepartementet möjlighet torde föreligga att från förstnämnda departement överföra bl. a. en kanslisekreteraretjänst till det nyinrättade departementet.

Kostnadsökningen för statsverket genom den här förordade ändringen i departementsindelningen torde kunna beräknas till i runt tal 100 000 kronor. I fråga om detta belopp bör emellertid understrykas, att beloppet motsvarar den nominella kostnadsökningen; den reella ökningen torde bli avsevärt mindre, bl. a. i betraktande av att genom omorganisationen skapas möjligheter att så småningom nedbringa arbetsbalansen särskilt i finansdepartementet. Därjämte bör beaktas, att omorganisationen innebär en avlastning i arbetsbördan för andra departement.

Omorganisationen av finansdepartementet torde lämpligen böra träda i kraft vid ingången av nästa budgetår den 1 juli 1950.

I detta sammanhang torde jag få upptaga till behandling även frågan om upphörande av folkhushållningsdepartementets verksamhet.

I detta hänseende må erinras om att det allmänna försörjningsläget under de senare åren utvecklats i så gynnsam riktning, att de flesta ransoneringarna numera kunnat avvecklas. Som en konsekvens härav ha arbetsuppgifterna för de krisorgan, som handlägga försörjningsfrågor, helt bortfallit eller väsentligt minskat. Detta har i sin tur medfört en sådan minskning av folkhushållningsdepartementets arbetsuppgifter, att en organisation av departementstyp för handläggning av dessa arbetsuppgifter icke längre kan anses erforderlig. En avveckling av folkhushållningsdepartementet torde därför böra ske, lämpligen med utgången av detta budgetår.

Folkhushållningsdepartementets verksamhet omfattar numera den ekonomiska försvarsberedskapen och priskontrollen samt därjämte ännu kvarstående försörjningsfrågor, främst inom industri- och bränsleområdena, ävensom vissa avvecklingsfrågor. För handhavande av dessa uppgifter erfordras icke den personalorganisation som departementet tidigare haft. Under senare delen av år 1949 har också omkring halva antalet befattningshavare lämnat departementet, även om vissa av dem alltjämt formellt kvarstå i personalförteckningen. Med ett sålunda reducerat antal befattningshavare avser man att kunna möta de arbetsuppgifter, som komma att åvila departementet under tiden fram till budgetårets slut.

Då folkhushållningsdepartementet upphör bör huvuddelen av dess då ännu kvarstående arbetsuppgifter överflyttas på handelsdepartementet.

Av de under folkhushållningsdepartementet nu lydande myndigheterna beräknas trafikkommissionen komma att upphöra inom den närmaste tiden, då dess regleringsuppgifter numera bortfallit och endast vissa avvecklingsfrågor återstå. Industri- och handelskommissionerna ha enligt Kungl. Maj:ts beslut den 16 december 1949 sammanslagits till en kommission, underställd handelsdepartementet. Livsmedelskommissionen kommer att upphöra vid

budgetårsskiftet och dess arbetsuppgifter övergå på den nya jordbruksnämnd, som avses skola börja sin verksamhet den 1 juli 1950. Kristidsstyrelserna upphöra med utgången av år 1949, då deras arbetsuppgifter överflyttas på länsstyrelserna.

Bränslekommissionens fortsatta verksamhet är delvis beroende av hur länge subventioneringen av hushållsbränslen kommer att bestå. Då det icke är uteslutet att subventioneringen kan komma att upphöra med utgången av år 1950, kan bränslekommissionens avveckling tänkas ske före utgången av budgetåret 1950/51.

Övriga under folkhushållningsdepartementet lydande krisorgan eller alltså priskontrollnämnden och överrevisionen för krisförvaltningen torde komma att fortsätta sin verksamhet även under nästa budgetår. Dessa båda myndigheter torde jämte bränslekommissionen böra överföras till handelsdepartementet, dit även riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap bör hänföras.

Enligt lagen den 11 april 1947 (nr 152) om antalet statsdepartement och statsråd utan departement skall antalet statsdepartement vara elva.

Såsom framgår av det förut anförda torde folkhushållningsdepartementet komma att upphöra med utgången av juni månad 1950. Vid sådant förhållande kan den nu ifrågasatta uppdelningen av finansdepartementet genomföras utan att någon ändring vidtages i förenämnda lag.

Å andra sidan bör uppenbarligen riksdagen beredas tillfälle att uttala sin mening beträffande den nu föreslagna uppdelningen av finansdepartementet samt i fråga om folkhushållningsdepartementets upphörande.

Under åberopande av vad i det föregående anförts hemställer jag
att Kungl. Maj:t måtte till riksdagen avlåta proposition
med anhållan om riksdagens yttrande över föreliggande förslag
till uppdelning av finansdepartementet samt angående
folkhushållningsdepartementets upphörande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter
biträdda hemställer förordnar Hans Maj:t Konungen,
att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse
bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Patric Kalling.